

tatiebekken. Die werken werden groten-deels volgens zijn opvattingen op de Coudenberg uitgewerkt en bleven tot 1776 bewaard, toen ze plaats maakten voor de aanleg van het Koninklijk Park. Doordat de oorspronkelijke ontwerptekeningen en bijhorende memorie bewaard bleven, zijn wij vrij goed ingelicht over de kennis van de hydraulica en de wijze waarop die werd toegepast voor waterbevoeiingssystemen op het einde van de 16de en het begin van de 17de eeuw in de Zuidelijke Nederlanden. Een burijngravure van Gaspar Grispoldi, die de ingenieur op 58-jarige leeftijd voorstelt, werd opgenomen in zijn werk over militaire architectuur (Venetië, 1618). In *Corno Dogale* (Venetië, 1639) wordt S. op 79-jarige leeftijd afgebeeld.

Bronn. & lit. : ALGEMEEN RIJKSARCHIEF BRUSSEL, Kaarten en Plannen, Inv. in hs. 1358 en 1359; — Inv. Ouvrages de la Cour, n° 352; — M. JÄHNS, Geschichte der Kriegswissenschaften vornehmlich in Deutschland, München-Leipzig, 1889-1891, 1098, 1344-1364; — P. MANZI, Architetti e ingegneri militari italiani dal secolo XVI al secolo XVIII. Saggio bio-bibliografico, Rome, 1975, 179, n° 129; — Architect & Ingenieur, Baumeister, in: *Krieg und Frieden*, Wolfenbüttel, 1984, 364, 375; — P. LOMBAERDE, Pietro Sardi, Georg Müller, Salomon de Caus und die Wasserkünste des Coudenberg-Gartens in Brüssel, in: *Die Gartenkunst*, jg. 3, 2, 1991, 159-173; — CH. VAN DEN HEUVEL, 'Papiere bolwercken'. De introductie van de Italiaanse stede- en vestingbouw in de Nederlanden (1540-1609) en het gebruik van tekeningen, Alphen aan den Rijn, 1991, 40, 157; — M.D. POLLAK, Military Architecture, Carthography & the Representation of the Early Modern European City. A Checklist of Treatises on Fortification, in: *The Newberry Library*, Chicago, 1991, 88-91; — P. LOMBAERDE, Ontwerptekening van de waterwerken van de Warande, in: L. DUERLOO en W. THOMAS, *Albrecht & Isabella 1598-1621*, (tentoonstellingscatalogus), Brussel, 1998, 223-224; — J. BURRY en P. BREMAN, Writings on Architecture. Civil and Military c 1460 to 1640, 't Goy-Houten, 2000, 89-90; — ID., Die Wasserkünste des Coudenbergparks in Brüssel, in: *Die Wasserversorgung in der Renaissancezeit*. (Geschichte der Wasserversorgung, vol. 5), Mainz, 2000, 277-284.

Piet LOMBAERDE

SCHEPPER, Cornelius Duplicius de, diplomaat van Karel V, staatsraad van de Nederlanden.

Uit een Duinkerke familie geboren te Duinkerke of Nieuwpoort op 18 dec. 1501,

enige zoon van Andries en Gislena de Chivoire. Vóór mei 1503 verhuisden zijn ouders naar Nieuwpoort, waar hij opgroeide. Na het overlijden van zijn beide ouders in 1509 opgevoed door zijn oom, pastoor van Ekelsbeke. Huwde op 6 dec. 1528 in de Brugse O.L.V.-kerk met Elisabeth Donche, dochter van Pieter en Jacoba van de Clichthove, jonge weduwe van Pieter Laurijn (overleden in 1522), een broer van de humanist Mark Laurijn, sr. (zie *NBW*, dl. VII, 495-499). Huwde ca. 1549 een tweede maal met Margareta Loonis uit Brugge. Overleden in Antwerpen op 28 maart 1555 en begraven in de kerk van zijn dorpsheerlijkheid Eke (Oost-Vl.). Had twee kinderen uit zijn eerste huwelijk: Anna (geb. tussen 1529 en 1532) en Cornelius (geb. 1532).

Zijn oom, meester Jacob de Schepper, gaf de jonge d.S. een eerste humanistische opleiding en stuurde hem naar de universiteit van Parijs, waar de leergierige jongeman 'primus in promotione' werd. Hij bekwaamde er zich verder in het Frans en de oude talen, geschiedenis, wiskunde en astronomie. Eind 1522 trok hij naar het Leuvense Collegium Trilingue voor enkele maanden. In 1523 schreef hij een werk *Assertiones Fidei adversus Astrologos* (gedrukt te Antwerpen bij Fr. Byrckmann) waarin hij de beweringen van astrologen weerlegde als zou er in 1524 een grote wereldramp losbreken.

Door de aandacht die hij met dit boek getrokken had, werd hij aangezocht door de kanselier van de Deense koning Christiaan II om bij deze in dienst te komen. Christiaan II, in zijn land gedwongen tot troonsafstand en verbannen, had zijn toevlucht gezocht in de Nederlanden waar zijn echtgenote Isabella, de jongste zuster van Karel V (*NBW*, dl. XIV, 311), opgegroeid was. D.S. werd aangeworven als privé-secretaris. Zijn broodheer zou zich zeer snel rekenschap geven van d.S.'s grote talenten. In 1524 publiceerde hij een tweevoudig *Apologeticum* (twee pamfletten) ten gunste van Christiaan II die fel opgemerkt werden. Ook ging hij zijn zaak bepleiten in London en Madrid. Uit erkentelijkheid benoemde Christiaan II hem tot zijn onderkanselier.

Zijn diplomatieke interventies werden ook opgemerkt door Margareta van Oostenrijk, landvoogdes van de Nederlanden

(NBW, dl. XII, 476). Zij overhaalde d.S. om in dienst te treden van haar neef, Karel V (febr. 1526). In sept. 1526 vertrok hij voor lange tijd naar Spanje, volgde Karel V op zijn veldtocht in Italië en keerde pas in het voorjaar 1528 terug naar de Nederlanden.

Hoewel d.S. voor een diplomatieke loopbaan gekozen had, bleef hij steeds zeer geïnteresseerd in de humanistische stroming. In 1525 had hij in Madrid een Pools diplomaat Joannes Dantiscus (1485-1548) ontmoet met wie hij levenslang bevriend bleef en honderden brieven uitwisselde. Deze Jan Dantyscek was één van de vroegste vertegenwoordigers van het humanisme en de Renaissance in Polen.

Door zijn huwelijk in 1528 met de jonge weduwe Elisabeth Donche werd d.S., zelf jonge wees en enig kind, opgenomen in de familieclan van de overleden eerste man van zijn echtgenote: de Brugse Laurijns, waarvan Mark Laurijn jr. geldt als de voornaamste vertegenwoordiger van de humanistische stroming in Brugge. De jonggehewden woonden in Brugge in het Hof van Beveren aan de Nieuwstraat, palend aan het Hof van Watervliet van de Laurijns. Ambrosius Benson schilderde te Brugge de portretten van d.S. en Elisabeth Donche (thans in de Art Gallery of New South Wales, Sydney, Australië).

Enkele weken na zijn huwelijk vertrok d.S. eind 1528 terug naar het hof van Karel V in Spanje. Hij reisde Karel V achterna naar Bologna en was aanwezig bij diens keizerskroning (febr. 1530). Hij vergat zijn eerste broodheer niet en bemiddelde voor hem bij de paus. Het slagen hiervan leverde hem een ridderschap van de Orde van de Olifant op, het (fictieve) gezag over de landstreek Jämtland (Zweden), het halssnoer van dit gebied en de toelating om in zijn wapenschild de rode harten uit het wapen van Denemarken over te nemen.

Daarop volgde hij de keizer naar Duitsland en keerde pas in jan. 1531 naar de Nederlanden terug. Zijn vriend Dantiscus kwam enkele maanden later aan te Gent waar hij nog ongeveer een jaar zou blijven. D.S. nodigde hem uit naar zijn woning te Brugge, maar moest zelf snel daarna weer naar Duitsland voor onder-

handelingen tussen de katholieken en lutheranen. De volgende jaren brachten d.S.'s diplomatieke omzwervingen hem in Zwitserland, Luxemburg, Milaan, Parijs en daarna weer naar vele Duitse en Oostenrijkse steden.

Op 13 nov. 1532 werd d.S. aangesteld als afgezant van de Duitse keizer voor vredesonderhandelingen met de Turkse sultan Süleyman II. Het Ottomaanse imperium op het hoogtepunt van zijn uitgestrektheid bedreigde de Habsburgers met steun van Karels aartsvijand, de Franse koning. Karel V's zuster, Maria van Hongarije (NBW, dl. XIII, 523), had in deze oorlog haar land en haar echtgenoot verloren en was naar de Nederlanden teruggekeerd. In april 1533 reisde d.S. over land en over zee af naar Constantinopel. Na voorbereidende onderhandelingen met de grootvizier Ibrahim Pasja werd op 23 juni na een drie uur durend onderhoud met de sultan op het Topkapi paleis in Istanbul een onverhoopte vrede bereikt. Maria van Hongarije kreeg hierbij haar bezittingen in Hongarije terug. Van deze diplomatieke missie is (een afschrift van) een dagboek van d.S. bewaard gebleven. Keizer Karel, erg tevreden met de geboekte resultaten, stelde d.S. aan als toegevoegd lid van zijn Privé-Raad.

Het jaar erop werd hij opnieuw naar Constantinopel gestuurd met een vredesvoorstel dat zou gelden voor de hele christenheid. Karel V hoopte hierbij tijd te winnen in zijn strijd tegen de Turken en achter de intriges te komen van de Franse koning aan het Turkse hof. Op 17 mei en 2 juni 1534 was d.S. terug op audiëntie bij de sultan. Een algemene vrede bleek niet haalbaar, maar de meegebrachte inlichtingen bleken voldoende voor Karel V om d.S. te benoemen tot volwaardig lid van zijn Privé-Raad.

De volgende jaren reisde d.S. over en weer tussen de Nederlanden, Madrid en de Duitse Hanzesteden voor Karel V, maar ook voor Maria van Hongarije, die in 1531 landvoogdes van de Nederlanden was geworden en hem ook als geheim raadslid voor de Nederlanden aangesteld had. In 1535 publiceerde d.S. een éénbladig drukwerkje *La Généalogie et descendance de la tres illustre maison d'Autriche*.

Op 18 april 1536 werd d.S. benoemd tot commissaris bij de marine. Een vloot werd vanuit Veere en Vlissingen tegen de Fransen uitgestuurd. In 1537 voerde hij onderhandelingen met de Gentse schepenen die geweigerd hadden hun aandeel in de bede te betalen voor de oorlog met Frankrijk. In de onderhandelingen met Frankrijk werd een vrede met de Nederlanden bereikt. Een van de medewerkers van de landvoogdes zou ook vrij mogen reizen door Frankrijk, met name d.S. Hij werd meteen uitgestuurd naar Madrid om verslag uit te brengen over de bereikte vrede en over de Gentse onwilligheid.

Op 22 dec. 1538 werd d.S. door Karel V benoemd tot staatsraad van de Nederlanden. Eind 1539 bereidde hij in Frankrijk de komst van Karel V naar de Nederlanden voor die eigenhandig de Gentse opstand wilde onderdrukken. Gekleed in een boetkleed en met een strop om de hals moesten de leiders voor hun keizer verschijnen.

Hongarije was inmiddels in opstand gekomen tegen de vazal van de Turkse Sultan. D.S. werd in 1540 uitgestuurd voor een diplomatieke missie in de Balkan. Ook van deze missie heeft hij een dagboek nagelaten. Hij verzekerde de Hongaren van Karels steun, maar die verkoos zijn troepen in te zetten in Algiers i.p.v. in Hongarije. In 1541 verbleef d.S. 223 dagen aan het Franse hof om de gemoederen te bedaren in de opnieuw opgeflakkerde oorlog, die in 1542 toch in alle hevigheid uitbarstte.

D.S. was in de Nederlanden ook benoemd geworden tot tesorier-generaal (en inde in die functie een bede voor de financiering van de strijd tegen de Turken) en tijdelijk belast met een oorlogscommissariaat. In 1545 bemiddelde hij in London voor een vrede tussen Engeland en Frankrijk. Steeds meer diende hij zich ook bezig te houden met de uitrusting van de Habsburgse vloot in Zeeland.

In 1540 had d.S. de heerlijkheid van Eke in Oost-Vlaanderen aangekocht. In Brugge waren zijn meeste vrienden (Marc Laurijn, Adolf van Bourgondië en kapitein Jacob Snaggaert) overleden. Hij liet het kasteel te Eke herbouwen en verbleef er zo vaak als zijn functies het hem toelie-

ten. In 1548 overleed zijn echtgenote Elisabeth Donche. Jacob Jespersen schreef over haar een troostdicht.

Zijn vele reizen hadden d.S. uitgeput en vanaf 1545 werd hij meer en meer belast met taken in de Nederlanden, voornamelijk de verdediging van de Nederlanden op zee en openbare werken. Samen met de admiraal-generaal Maximiliaan van Bourgondië bouwde hij een maritieme politiek voor de Nederlanden uit: initiatieven werden genomen voor de verdediging van de visserij (via konvooien), de uitbouw van Veere als oorlogshaven met een vaste oorlogsvloot en de kustverdediging. Op het eiland Walcheren werd een nieuw fort bij Rammekens gebouwd: Zeeburg. Een waarschuwingssysteem van rook- en vuursignalen op kerktorens en vuurbakens kon vanuit Calais in één uur de noordelijkste Waddeneilanden bereiken. D.S. had ook een vooraanstaande rol in het aanleggen van het kanaal van Willebroek om Brussel via de Rupel met Antwerpen te verbinden (1550).

D.S. schreef in 1551 de inleiding voor J.C. Calvete de Estrella's werk *De Aphrodisio Expugnato... Commentarius* en publiceerde in 1554 het werk van diverse auteurs, *Rerum a Carolo V caesaro augusto, in Africa bello gestarum Commentarij* over de mislukte expeditie van 1535 van Karel V in Algiers. Tijdens een bezoek aan Antwerpen in maart 1555 werd hij onwel. Hij overleed er na een korte ziekte op 28 maart 1555 en werd bijgezet bij zijn echtgenote in de kerk van Eke. De steen van hun grafmonument bleef bewaard in de huidige kerk.

In 1529 schreef Erasmus over hem: "niet alleen is d.S. in allerlei takken van de wetenschap bedreven, hij is ook literair begaafd zowel op het gebied van proza als van de poëzie, maar hij leidt al lange tijd een rusteloos zwerfend leven." In 1538 schreef Karel V over hem aan zijn zuster Maria van Hongarije, landvoogdes der Nederlanden: "...pour les bons et longs services que m'a fait continuellement le conseiller messire Corneille Schepperus, tant en ambassades, voiaiges, que autres affaires... et qu'il est homme d'experience ès choses d'Estat et scaichant plusieurs langaiges: j'ay advisé de le mectre au

conseil d'Estat...” Zelf noemde Maria van Hongarije in 1543 d.S. : “homme de réputation et de savoir, lesquels sont tant par-tout bien cler semés”.

Lit. : P. FAULCONNIER, Description historique de Dunkerque, ville maritime et port de mer, Brugge, 1730, dl. I, 45-46; — J. DE SAINT-GENOIS, Recherches sur le véritable nom. . de Corneille de Schepper, dit Scepperus, in : *Messenger des sciences historiques* ..., Gent, 1856, 3-27; — J. DE SAINT-GENOIS en G. A. YSSEL DE SCHEPPER, Missions diplomatiques de Corneille Duplicius de Schepper, dit Scepperus, in : *Mémoires de l'Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique*, dl. XXX, 1856, 21-117; — F. DE POTTER en J. BROECKAERT, Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, 1ste reeks : arrondissement Gent, 2de deel, Gent, 1864-1870 (Eke), 13-15, 41-42, 50-52; — J.-J. DE SMET, De Schepper (Corneille-Duplicius), in : *Biographie Nationale*, dl. V, 1876, 709-718; — H. DE VOCHT, History of the foundation and the rise of the Collegium Trilingue Lovaniense 1517-1550, Leuven, 1953, 68, 166-171, 385-386; — H. DE VOCHT, John Dantiscus and his Netherlandish friends as revealed by their correspondence 1522-1546, Leuven, 1961, passim; — M. BAELDE, De Collaterale Raden onder Karel V en Filips II (1531-1578), (*Verh. Kon. Academie voor Wetenschappen, Letteren en Sch. Kunsten*, 60), Brussel, 1965, 306-307; — J.-C. MARGOLIN, Une lettre inédite de Corneille de Schepper à Charles de Bovelles, in : *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance. Travaux et Documents*, 46, 1984, 111-130; — J. IJSEWIJN en W. BRACKE ed., Joannes Dantiscus (1485-1548), Polish Ambassador and Humanist. Proceedings of the Internatinal Colloquium, Brussels, May 22-23, 1995, in : *Studia Europaea*, dl. II, Brussel, 1996, 9-126; — L. SICKING, Zeemacht en onmacht. Maritieme politiek in de Nederlanden 1488-1558, Amsterdam, 1998; — M. P. J. MARTENS, Brugge en de Renaissance. Van Memling tot Pourbus, Stichting Kunstboek / Ludion, 1998, 157; — P. DONCHE, Cornelius Duplicius De Schepper, diplomaat van Keizer Karel V, Staatsraad van de Nederlanden en zijn echtgenote Elisabeth Donche, in : *Westhoek, tijdschrift voor geschiedenis en familie-kunde in de Vlaamse & Franse Westhoek*, 16, 2000, nrs. 2-3, 58-128; — P. DONCHE, De diptiek De Schepper-Donche en de portretten van Elisabeth Donche, in : *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, jg. 137, 2000, 47-65.

Pieter DONCHE

SCHUYLENBERGH, Petrus (Pieter) van, christen-democratisch vakbondsleider en politicus, journalist en drukker, amateur-kunstenaar.

Geboren in Aalst op 3 maart 1872 als zoon van Franciscus, schoenmaker, en van Catharina Antonia de Naeyer, kleermaakster; overleden

in Aalst op 13 febr. 1963. V.S. huwde met Anna-Maria Luca (1878-1913) en na haar dood met Maria-Ludovica (Louise) van Baste-laere (1885-1953); uit zijn eerste huwelijk werden vier kinderen geboren en zeven uit het tweede.

V.S. leerde de drukkersstiel en begon als zelfstandig drukker op het Kerkplein in Ninove. In 1901 vestigde hij zich in Aalst, eerst in de Zonnestraat, later op de Kastanje Vesten waar hij zijn Volksdrukkerij Dirk Martens (*NBW*, dl. VI, 633) oprichtte.

V.S. was al vroeg betrokken bij de Vlaamse en sociale strijd van de Denderstreek. In de jaren 1890 was hij actief in het Vlaamsch Taalgilde, een „letterkundige maatschappij” die in nov. 1887 in Aalst was gesticht. Uit de contacten van de leden van het Taalgilde met de sociaal bewogen „Roelanders” uit de streek van Ninove, is in april 1893 de Daensistische Christene Volkspartij ontstaan. In 1906 was hij secretaris van het Algemeen Nederlands Verbond — Tak Aalst en in 1907 bestuurslid. De Aalsterse afdeling van het ANV organiseerde literaire en artistieke avonden, 11 juli-vieringen, steunde de wetsvoorstellen-Coremans (*NBW*, dl. VIII, 192) en zette zich in voor de ver nederlandse van het onderwijs en van de Gentse universiteit.

V.S. behoorde in juli 1893 tot de ondertekenaars van de eerste programmatekst van de Daensistische Christene Volkspartij en hij was een tijdlang secretaris van de partij. Hij zag ze als een tijdelijke dissidentie, die de katholieke Bewarende Vereeniging moest democratiseren en vervlaamsen en het socialisme moest terugdringen. Hij stond bijgevolg gunstig tegenover toenaaderingspogingen tot de katholieken, maar begreep ook dat men alleen vanuit een sterke onderhandelingspositie tot aanvaardbare resultaten kon komen. Hij werkte mee aan *Het Volksrecht*, het Daensistische weekblad van Antwerpen. Maar voor alles was hij redacteur, drukker en uitgever van *Klokke Roeland*. Hij had dat Ninoofse Daensistische weekblad in 1898 overgenomen en verhuisde er in 1901 mee naar Aalst. In zijn redevoeringen en in de pers stippelde hij concrete maatregelen uit om het lot van de arbeiders te verbeteren